

משנה כתב יד קאופמן כתובות ה'ז'

(ז) [ט] המורדת על בעלה, פוחתין לה מכתבתה שבועה דינרין בשבת.
רבי יהודה אומר: שבועה תרפיעקין.
[י] עד אימתי הוא פוחת? כנגד כתבתה.
רבי יוסה אומר: לעולם הוא פוחת והולך, שמא תפל לה ירשה ממקום אחר, ויחזר ויגבה ממנה.
וכן המורד על אשתו, מוסיפין לה על כתבתה שלשה דינרין בשבת.
רבי יהודה אומר: שלשה טרפיעקין.

תוספתא כתובות ה'ז'

(ז) המורדת על בעלה¹,
זו משנה ראשונה.
רבתינו התקינו שיהו מתרין בה ארבע² שבתות זו אחר זו פעם אחת³ בשבת.
יתר על כן, אפי' כתובתה מאה מנה אבדה את הכל.
אחת ארוסה, ואחת שומרת יבם, אפי' נדה, ואפי' חולה.

תוספתא תרומות (ליברמן) י, ח

עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה הרי אילו אוכלין בתרומה

גמרא כתובות ס"ג.

גמ'

מורדת ממאי?

רב הונא⁴ אומר: מתשמיש המטה.

רבי יוסי ברבי חנינא⁵ אומר: ממלאכה.

תנו: וכן המורד על אשתו. בשלמא למאן דאמר מתשמיש, לחיי. אלא למאן דאמר ממלאכה, מי משועבד לה?
אין, באומר "איני זן ואיני מפרנס".

וקאמר רב: האומר "איני זן ואיני מפרנס" — יוציא ויתן כתובה!

ולאו לאמלוכי ביה בעי?

מיתבי: אחת לי ארוסה, ונשואה, ואפילו נדה, ואפילו חולה, ואפילו שומרת יבם.

(בשלמא למאן דאמר ממלאכה, שפיר. אלא למאן דאמר מתשמיש — נדה בת תשמיש היא?)

אמר לה: אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו.

איכא דאמרי: בשלמא למאן דאמר מתשמיש, היינו דקתני חולה.

ס"ג ב

אלא למאן דאמר ממלאכה, חולה.

בת מלאכה היא?

אלא: מתשמיש כולי עלמא לא פליגי דהויא מורדת. כי פליגי ממלאכה, מר סבר: ממלאכה — לא הויא מורדת,

ומר סבר: ממלאכה — נמי הויא מורדת.

גופא:

המורדת על בעלה — פוחתין לה מכתבתה שבועה דינרים בשבת. רבי יהודה אומר: שבועה טרפיעקין.

¹ בכ"י וינה נוסף - וכו'

² בכ"י וינה נוסף - וחמש

³ וינה - פעמים

⁴ בבב דור 2

⁵ א"י דור 2

רבותינו חזרו ונמנו, שיהו מקריזין עליה ארבע שבתות זו אחר זו, ושולחין לה בית דין: הוי יודעת שאפילו כתובתך מאה מנה הפסדת.

אחת לי ארוסה ונשואה, אפילו נדה, אפילו חולה, ואפילו שומרת יבם.

אמר ליה רבי חייא בר יוסף⁶ לשמואל: נדה בת תשמיש היא?

אמר ליה: אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו.

אמר רמי בר חמא⁷: אין מקריזין עליה אלא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות.

אמר רבא⁸: דיקא נמי, דקתני: ארבע שבתות זו אחר זו. שמע מינה.

אמר רמי בר חמא: פעמים שולחין לה מבית דין, אחת קודם הכרזה, ואחת לאחר הכרזה.

דרש רב נחמן בר רב חסדא⁹: הלכה כרבותינו.

אמר רבא: האי בורכא.

אמר ליה רב נחמן בר יצחק¹⁰: מאי בורכתיה? אגא אמריתה ניהליה, ומשמיה דגברא רבה אמריתה ניהליה,

ומנו, רבי יוסי ברבי חנינא.

ואיהו כמאן סבר?

כי הא דאתמר:

רבא אמר רב ששת: הלכה, נמלכין בה.

רב הונא בר יהודה אמר רב ששת: הלכה, אין נמלכין בה.

היכי דמיא מורדת?

אמר אמריב¹¹: דאמרה "בעינא ליה ומצערנא ליה". אבל אמרה "מאיס עלי" — לא כייפינן לה.

מר זוטרא¹² אמר: כייפינן לה.

הוה עובדא ואכפיה מר זוטרא, ונפק מיניה רבי חנינא מסורא¹³.

ולא היא: התם סיעתא דשמיא הוה.

כלתיה דרב זביד¹⁴ אימרדא, הוה תפיסא חד שירא.

יתיב אמיר ומר זוטרא ורב אשי, ויתיב רב גמדא¹⁵ גביהו.

יתבי וקאמרי: מרדה — הפסידה בלאותיה קיימין.

אמר להו רב גמדא: משום דרב זביד גברא רבה, מחניפיתו ליה? והאמר רב כהנא: מיבעיא בעי רבא, ולא

פשיט?

איכא דאמרי,

יתבי וקאמרי, מרדה — לא הפסידה בלאותיה קיימין.

אמר להו רב גמדא:

ס"ד א

משום דרב זביד גברא רבה הוא, אפכיתו ליה לדינא עילויה? האמר רב כהנא: מיבעיא בעי לה רבא, ולא

פשיט!?

השתא דלא אתמר לא הכי ולא הכי,

תפסה — לא מפקינן מינה, לא תפסה — לא יהבינן לה.

⁶ עלה מבבל לא"י דור 2

⁷ בבב דור 3-4

⁸ בבב דור 4

⁹ בבב דור 4

¹⁰ בבב דור 4

¹¹ בבב דור 6

¹² בבב דור 6

¹³ בבב דור 6

¹⁴ בבב דור 5

¹⁵ בבב דור 6

ומשהינן לה תריסר ירחי שתא אגיטא, ובהנה תריסר ירחי שתא לית לה מזוני מבעל.

אמר רב טובי בר קיסנא¹⁶ אמר שמואל: כותבין אגרת מרד על ארוסה, ואין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם. מיתבי: אחת לי ארוסה ונשואה, אפילו נדה, אפילו חולה, ואפילו שומרת יבם! לא קשיא: כאן שתבע הוא, כאן שתבעה היא.

דאמר רב תחליפא בר אבימי¹⁷ אמר שמואל: תבע הוא — נזקקין לו. תבעה היא — אין נזקקין לה. במאי אוקימתה להא דשמואל — בשתבעה היא, האי "כותבין אגרת מרד על ארוסה"? "לארוסה" מיבעי ליה! הא לא קשיא, תני "לארוסה".

מאי שנא שומרת יבם דלא — דאמרין לה: זיל, לא מפקדת, ארוסה נמי, נימא לה: זיל, לא מפקדת! אלא בבאה מחמת טענה, דאמרה: בעינא חוטרא לידא ומרה לקבורה.

הכי נמי שומרת יבם, בבאה מחמת טענה?!

אלא, אידי ואידי שתבע הוא, ולא קשיא: כאן לחלוץ, וכאן לייבם. דאמר רבי פדת אמר רבי יוחנן: תבע לחלוץ — נזקקין לו. תבע לייבם — אין נזקקין לו.

מאי שנא לייבם דלא, דאמרין ליה: זיל ונסיב איתתא אחריתי. לחלוץ נמי נימא ליה: זיל ונסיב איתתא אחריתי! אלא דאמר: "כיון דאגידא בי, לא קא יהבו לי אחריתי".

הכא נמי: "כיון דאגידא בי, לא קא יהבו לי אחריתי"!

אלא אידי ואידי שתבע לייבם, ולא קשיא: כאן — כמשנה ראשונה, כאן — כמשנה אחרונה.

דתנן: מצות יבום קודמת למצות חליצה — בראשונה, שהיו מתכווניהן לשום מצוה. עכשיו שאין מתכווניהן לשום מצוה, אמרו: מצות חליצה קודמת למצות יבום.

עד מתי הוא פוחת וכו'.

מאי טרפעיקין?

אמר רב ששת: אסתירא.

וכמה אסתירא — פלגא דזוזא.

תניא

נמי הכי, רבי יהודה אומר: שלשה טרפעיקין, שהן תשע מעין, מעה וחצי לכל יום.

אמר ליה רבי חייא בר יוסף לשמואל: מאי שנא איהו דיהבין ליה דשבת. ומאי שנא איהו דלא יהבין ליה דשבת?

איהו דמיפחת קא פחית, לא מיחזי כשכר שבת, איהו דאוסופי קא מוספא, ס"ד ב מיחזי כשכר שבת.

אמר ליה רבי חייא בר יוסף לשמואל: מה בין מורד למוקדת?

אמר ליה: צא ולמד משוק של זונות, מי שוכר את מי?

דבר אחר: זה יצרו מבחוץ, וזו יצרה מבפנים.

כתובות עז, א

אמר רב: האומר איני זן ואיני מפרנס - יוציא ויתן כתובה.

אזל ר' אלעזר אמרה לשמעתיא קמיה דשמואל, אמר: אכסוה שערי לאלעזר! עד שכופין אותו להוציא, יכפוה לזון.

ורב? אין אדם דר עם נחש בכפיפה.

ירושלמי כתובות ה':ח'

(ב) הלכה: עד אימתי הוא פוחת עד כנגד כתובתה כול'.

הכא אתמר שבעה. והכא אתמר שלשה.

¹⁶ בבל דור 2

¹⁷ בבל דור 2

אמר רבי יוסי ברבי חנינא. היא על ידי שהיא חייבת לו שבע הוא פוחת שבע. והוא על ידי שהוא חייב לה שלשה הוא מוסיף לה שלשה.

הגע עצמך שהכניסה לו עבדים הרי אינה חייבת לו כלום.

הגע עצמך שהתנה עמה לא שאר ולא כסות ולא עונה הרי אינו חייב לה כלום. מאי קדון.

כיי דמר רבי יוחנן. צערו של איש מרובה יותר מן האשה.

הדא הוא דכתיב ויהי פי הציקה לו בדבריה כל הימים ותאלצהו. מהו ותאלצהו.

אמר רבי יצחק בר לעזר. שהיתה שומטת עצמה מתחתיו.

ותקצר נפשו למות. הוא קצרה נפשו למות והיא לא קצרה נפשו למות.

ויש אומרים. שהיתה עושה צרכה באחרים.

כל שכן דתבע. דאמר רבי נחמן בשם רבי נחמן. האבר הזה באדם הרעיבתו השבעתו הרעיבתו. (ג) וקרבי אלעזר עד כמה הוא פוחת.

נישמענה מן הדא. תני רבי חיה. ארוסה וחולה נדה ושומרת יבם כותבין לה איגרת מרד על בעלה.

מה אנו קיימין. אם בשמרה עליו והיא נדה. התורה המרדנה עליו.

אלא כן אנו קיימין. שמרדה עליו עד שלא באת נדה בידה ובאת לנידה. הרי אינה ראויה למרוד ואת אמר כותבין וכא פוחת.

מה מיפחות מפך פרונו דידה.

נישמענה מן הדא. רבי יוסי אומר. לעולם הוא פוחת והולך. שמה תפול לה ירושה ממקום אחר. ויחזור ויגבה ממנה. לא אמר אלא ירושה. דבר שאינו מצוי. הדא אמרה לפחות מפך פרונו דידה פוחת.

רבי זעירא בשם שמואל. כותבין איגרת מרד על ארוסה. ואין כותבין איגרת מרד על שומרת יבם.

והתני רבי חיה. נידה וחולה ארוסה ושומרת יבם כותבין לה איגרת מרד על כתובתה.

כאן במשנה הראשונה כאן במשנה האחרונה.

אמר רבי יוסי בר בון. אפילו תימר כן כמשנה אחרונה. בית דין שאחריהן. מתירין בה ארבע שבתות והיא שוברת כתובתה ויוצאה.

(ד) רבי חנינה בשם רבי ישמעאל ברבי יסא. היוצאה משום שם רע אין לה בליות. מורדת יש לה. רבי סימון

בשם רבי יהושע בן לוי. המורדת והיוצאת משם שם רע אין לה לא מזונות ולא בליות.

(ה) אמר רבי יוסה. אילין דכתבין. אין שגא אין שגאת. תניי ממון. ותניין קייים.

רמב"ם אישות י"ד:ו'-טז

(ו) המדיר את אשתו מתשמיש המיטה, שבת אחת, ממתנין לו, יתר על כן, יוציא ויתן כתובה, או יפר נדרו. ואפילו היה מלח שעונתו לשישה חדשים, שכיון שנדר הרי ציערה ונתיאשה. וכיצד מדירה, אם אמר לה,

תשמישי אסור עליך, או שנשבע שלא ישמש מיטתו, לא נדר כלום, ואם נשבע נשבע לשוא, מפני שהוא

משועבד לה. אמר לה, הנאת תשמישך אסורה עלי, הרי זה נדר ואסור לשמש, שאין מאכילין את האדם דבר האסור לו:

(ז) אסור לאדם למנוע אשתו עונתה, ואם מנע כדי לצערה, עבר בלא תעשה של תורה, שנאמר "שארה כסותה ועונתה לא יגרע" (שמות כ"א:י'). ואם חלה או תשש כוחו, ואינו יכול לבעול, ימתין שישה חדשים שמא יבריא, שאין לך עונה גדולה מזו, ואחר כך או יטול ממנה רשות, או יוציא ויתן כתובה:

(ח) האשה שמנעה בעלה מתשמיש המיטה היא הנקראת מורדת. ושואלין אותה מפני מה מרדה, אם אמרה, מאסתיה ואיני יכולה להיבעל לו מדעתי, כופין אותו להוציא לשעתו, לפי שאינה בשביה שתיבעל לשנוי לה.

ותצא בלא כתובה כלל, ותיטול בלאיותיה הקיימין, בין מנכסים שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותו, בין

מנכסים שלא נתחייב באחריותו. ואינה נוטלת משל בעל כלום, ואפילו מנעל שברגלה ומטפחת שבראשה

שלקחן לה פושטת ונותנת, וכן כל שנתן לה מתנה מחזרת אותו, שלא נתן לה על מנת שתיטול ותצא:

(ט) ואם מרדה מתחת בעלה כדי לצערו, ואמרה, הריני מצערת אותו בכך מפני שעשה לי כך וכך, או מפני

שקיללני, או מפני שעשה עמי מריבה, וכיוצא בדברים אלו, שולחין לה מבית דין ואומרים לה, הוי יודעת שאם

את עומדת במרדך, אפילו כתובתיך מאה מנה, הפסדת אותה:

ואחר כך מכריזין עליה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בכל יום ארבע שבתות זו אחר זו, ואומרין, פלונית מרדה על בעלה.

(י) ואחר ההכרזה שולחין לה פעם שניה ואומרין לה, אם את עומדת במרדך, הפסדת כתובתך: אם עמדה במרדה ולא חזרה, נמלכין בה, ותאבד כתובתה, ולא יהיה לה כתובה כלל. ואין נותנין לה גט עד שנים עשר חודש, ואין לה מזונות כל שנים עשר חודש. ואם מתה קודם הגט, בעלה יורשה: (יא) כסדר הזה עושין לה אם מרדה כדי לצערו, ואפילו היתה נידה או חולה שאינה ראויה לתשמיש, ואפילו היה בעלה מלח שעונתו לשישה חדשים, ואפילו יש לו אשה אחרת. (יב) וכן, ארוסה שהגיע זמנה לינשא ומרדה כדי לצערו ולא נישאת, הרי זו מורדת מתשמיש. וכן, יבמה שלא רצת להתייבם כדי לצערו, כסדר הזה עושין להם: (יג) המורדת הזאת כשהיא יוצאת אחר שנים עשר חודש בלא כתובה, תחזיר כל דבר שהוא של בעל. אבל נכסים שהכניסה לו ובלאיותיהן קיימין, אם תפשה, אין מוציאין מידה, ואם תפשן הבעל, אין מוציאין מידו. וכן, כל מה שתאבד מנכסיה שקיבל הבעל אחריותן עליו, אינו משלם לה כלום: (יד) זה הוא דין התלמוד במורדות. ואמרו הגאונים שיש להם בבבל מנהגות אחרות במורדת, ולא פשטו אותן המנהגות ברוב ישראל, ורבים וגדולים חולקין עליהן ברוב המקומות. ובדין התלמוד ראו לתפוש ולדין: (טו) המורד על אשתו ואמר, הריני זן ומפרנס, אבל איני בא עליה מפני שאני שנאתיה, מוסיפין לה על כתובתה משקל שש ושלישים שעורה של כסף בכל שבת ושבת, וישב ולא ישמש כל זמן שתראה היא לישב. ואף על פי שכתובתה הולכת ונוספת, הרי הוא עובר בלא תעשה, שנאמר "לא יגרע" (שמות כ"א:י'), שאם שנא, ישלח, אבל לענות אסור. ולמה לא ילקה על לאו זה, מפני שאין בו מעשה: (טז) איש ואשתו שבאו לדין, הוא אומר, זו מורדת ממני מתשמיש, והיא אומרת, לא כי, אלא כדרך כל הארץ אני עמו, וכן, אם טענה היא שהוא מורד מתשמיש, והוא אומר, לא כי, אלא כדרך כל הארץ אני עמה, מחרימין בתחילה על מי שהוא מורד ולא יודה בבית דין, ואחר כך, אם לא הודו, אומרין להן, התייחדו בפני עדים. נתייחדו ועדיין הם טוענין, מבקשין מן הנטען ועושין פשרה כפי כוח הדיין. אבל לבעול בפני אדם אי אפשר, לפי שאסור לבעול בפני כל בריה:

תוספות כתובות ס"ג.

רב הונא אמר מתשמיש – אבל ממלאכה לא הוה מורדת דרב הונא לטעמיה דאמר לעיל (דף נח:): יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה ור' יוסי בר חנינא סבר כר"ל וליכא למימר דקסבר כרב הונא דאמר שיכולה אשה שתאמר לבעלה כו' ומורדת ממלאכה היינו מזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו דמסתברא דחייבת אפילו אמרה איני ניזונת ואיני עושה מידי דהוה איושבת בקתדרא דחייבת בהן דאין נראה שתהא מורדת אלא מהמלאכות המפורשות במתני' ועוד מדקאמר בסמוך חולה בת מלאכה היא ואותן מלאכות אפילו חולה יכולה לעשות דאינה חולה כל כך כיון שיכולה לסבול תשמיש

ואי הוה אמרינן דכי אמרה איני ניזונת ואיני עושה לא מפקעת עצמה אלא מעשיית צמר שהוא עיקר מעשה ידיה אבל שאר מלאכות כגון טוחנת ואופה כו' עבדא הו"מ שפיר סבר כרב הונא וכן משמע קצת דקרי לעיל (דף נט.) מעשה ידיה מידי דקייץ ובשאר מלאכות כגון טוחנת ואופה לא שייך קיצותא אבל אין נראה אלא כי אמרה איני ניזונת ואיני עושה פטורה מכל ז' מלאכות וכי עבדא שאר מלאכות פוחתין לה מעשיית בצמר כדתנן במתניתין (לקמן סד:): ואם היתה מינקת פוחתין לה ממעשה ידיה ונראה דהוא הדין טוחנת ואופה והא דנקט מינקת משום דאיירי במשרה אותה על ידי שלישי דאינה יכולה לעשות לו מלאכה אחרת כיון דאינה עמו בבית

ומיהו יש לדחות דאיכא למימר דדווקא נקט מניקה ומשום דטורח ממעט חלב פוחתין לה ממעשה ידיה אבל מכל מקום נראה דכי אמרה איני ניזונת ואיני עושה דפטורה מכל המלאכות שאם תעשה לו מלאכות אחרות אם כן לעולם לא תעשה לעצמה ובמאי תהא ניזונת ואם תאמר מורדת ממלאכה אמאי פוחתין לה מכתובתה לינקוט פיזרא וליתיב דהא יכול לכופה למעשה ידיה לריש לקיש

וי"ל כיון דאינה רוצה לעשות אלא ע"י כפייה חשיבא מורדת ופוחתין דאין אדם דר עם נחש בכפייה אחת.

מכאן מוכיח רבינו אליהו שחייב אדם להשכיר עצמו ללמד תינוקת או לעשות מלאכה אחרת כדי לזון את אשתו דאם לא כן מה ענין זה אצל מורד ממלאכה ומיהו בקונטרס פירש משום דזן ומפרנס הוא כנגד מלאכה של אשה ועוד הביא ראיה מדכתבין בכתובה ואנא אפלח כו' ומיהו גם זה יש לדחות כמו שמפרש ר"ת דאפלח היינו עבודת הקרקע פירוש אחרוש ואנכש ואעדור את השדה ואביא מזונות לבית אבל להשכיר עצמו אינו חייב.

והאמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה – משמאל דפליג עליה דרב בסוף המדיר (לקמן דף עז.) דקאמר עד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון לא מצי למפרך דלדידיה אתי שפיר דאע"פ שכופין אותו על כרחו לזונה מכל מקום מוסיפין כיון דאינו רוצה לזונה אלא על ידי כפיה דאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת אבל לרב שכופין אותו לגרשה מיד מה שייך תוספת ואם תאמר למאן דאמר מתשמיש נמי תקשי דעל כרחך מורד מתשמיש נמי כופין להוציא דאטו לעולם יוסיפו על כתובתה ותתעגן כל ימיה ויש לומר דהוה מצי למימר ולטעמיה.

ר"י מיגש כתובות ס"ג.

אבל ממלאכות לא הויה מורדת פי' כדי שתפסיד כתובתה אלא משמתין לה עד דעבדא ליה למלאכות דמחייבה בהו דהויה ליה ככל מי שמחייב מן הדין בדבר ואינו עושה אותו דמשמתין ליה עד דעביד ליה ולא מפסדין לה ממון והכין קאמר רבינו האי גאון זצוק"ל ודוקא מורדת הוא דאמרין מתשמיש הויה מורדת ממלאכה לא הויה מורדת אבל במורד אפילו ממלאכה נמי הויה מורד דהא אמר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה ור' יוסי בר חנינא אמר אף ממלאכה הויה מורדת פירוש ותפסיד כתובתה.

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת כתובות פרק ה משנה ו

ומורדת, נקראת כאן הנמנעת מתשמיש המטה בלבד. אבל אם לא רצתה לעשות כלום ממלאכות שהאשה עושה לבעלה אינה מורדת אלא כופין אותה על כך בכל מיני הכפייה.

רמב"ן כתובות ס"ג.

מורדת מחמת מלאכה פי' שאמרה איני מכבסת ואיני מבשלת ואיני עושה שש מלאכות שאמרו חז"ל. אבל מעושה בצמר אין זה מרד כלל, שיכול הוא שלא לזונה, והיא עצמה יכולה לומר איני נזונת ואיני עושה ותמה אני היכי קימא לן דלא הויה מורדת, מאי שנא מיניה דידיה דבאומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה, ובכמה מרדים פחותים מזה אמרו כן. ויש לומר מפני שמרדו של איש קשה משל אשה לפי שיש ספק בידו לעשות כדאמרין עד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון, ומהדר' אין אדם דר עם נחש בכפיפה, כלומר אי אפשר לה להתענות עד שתבא לבית דין ויהיו חיייה תלויים לה מנגד. אבל כאן אפשר לכופה בשוטי לעשות מלאכה ואם נתבע לה עד שיכפוה לא הפסיד כל כך, וגם אפשר לו למנוע תשמישה ומזונותיה עד שתחזור בה. ואף על פי שאמרו שלא תארוג בגדים נאים לבנה תצא שלא בכתובה, שאני התם שנדרה, ואי אפשר לכופה. אבל זו, הוא עצמו יכול לכופה, כל שכן שבת דין (משמטין) משמתין אותה. (שכן) וכן כתבו מקצת ראשונים.

להרחבה

ר"ף כתובות כו, א

מורדת ממאי רב הונא אמר מתשמיש אבל ממלאכה לא הויה מורדת ורבי יוסי ברבי חנינא אמר אף ממלאכה הויה מורדת והלכתא כרב הונא דאמרין לקמן [דף ס"ג ע"ב] היכי דמיא מורדת אמר אמימר דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה שמע מינה דמתשמיש הויה מורדת כרב הונא

השגות הראב"ד על הרי"ף כתובות כו, א

... ואפשר דאמר רב הונא ממלאכה לא הויה מורדת דוקא ממעשה ידיה קאמר והיה מה שעושה לו בצמר ורב הונא לטעמיה יכולה אשה שתאמר איני ניזונת ואיני עושה. ור' יוסי בר' חנינא ס"ל כריש לקיש דאמר שיכול הוא לכופה למעשה ידיה ומש"ה אפי' אמרה איני ניזונת ואיני עושה מורדת הויה. אבל משאר מלאכות שהיה חייבת דלא תליין במזוני הויה מורדת לכ"ע ורב הונא גופיה דאמר ממעשה ידיה לא הויה מורדת אפשר לומר דוקא היכא דאמרה איני ניזונת ואיני עושה אבל היכא דשקלה מזוני מיניה ולא עבדא ליה פשיטא דהויה מורדת. ואי בעי איהו נמי למימר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך וקא ספקא לה למזונתא מצי למימר לה. ואי לא בעי למימר לה איבעי ליה לזונה. ואי איהו נמי בעיא אתזוני מיניה ולא בעיא למעבד ליה עבידתא מורדת היא. כך נ"ל. והשכל מורה על זה לפי שאין הדעת מקבלת שיהא בעלה מפרנסה ויהא הוא טוחן ואופה ומבשל ומכבס לעצמו. ומה יעשה בהניק את בנו אם לא תשיג ידו לשכר מניקה. ואי משום בעיא דרב חייא בר יוסף דאמר לשמואל נדה בת תשמיש היא לאו ראייה היא דאפשר דמשמע להו נדה דומיא לחולה דהיא מורדת מתשמיש ולא ממלאכה דהא לאו בת מלאכה היא וחד גוונא אתני להו ומש"ה אקשי ליה היכי משכחת לה נדה מורדת מתשמיש דתהא דומיא דחולה ותו לא מידי. ואם ישאל שואל דקי"ל כרב הונא דאמר יכולה האשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה הא קי"ל כר"א דאמר אפי' הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות בצמר אלמא אינה יכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה בשום ענין וזו אינה צריכה לפנים דהכי קאמר רב הונא יכולה היא שתאמר איני ניזונת ממך ואיני עושה לפיך אבל עושה אני לעצמי ואוכלת אבל אם אמרה שלא לעשות כלל שום מלאכה ודאי הלכה כר"א בן יעקב כופה לה לפחות מעט מכתובתה או שמוציאה בגט ובלא כתובתה מפני [שהבטלה] מביאה לידי זימה:

ספר הזכות כתובות כו, ב

כתוב בהלכות והלכתא כרב הונא דאמר' לקמן היכי דאמי מורדת אמר אמימר בעינא ליה ומצערנא ליה שמעינן מינה דמתשמיש הוא דהויה מורדת כרב הונא:
השיב הרב ז"ל אני בעניותי איני רואה הסיוע מכאן ... ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד:
אמר המחבר חס ליה למרן ז"ל לפרושי הכי דא"כ היה לו לומר לר"י בר חנינא ממעשה ידיה דסתם מלאכה כל אלו המלאכות שהאשה עושה לבעלה במשמע ורב הונא דנקיט אתשמיש דהוא בטול עיקר נשואין וצערן של איש בגופו ודאי לאפוקי כל דין שבממון אתיא ולהכי קאמרינן בגמ' רב הונא אמר מתשמיש מתשמיש אין ממלאכה לא רב הונא לטעמיה דאמר יכולה אשה לומר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה ועוד מדאמר ליה רב חייא בר יוסף לשמואל מה בין מורד למורדת ואמר לו צא ולמד משוק של זונות ואם איתא דלדברי הכל מורד ומורדת דמתני' ממלאכה נמי מה אתה למד מן השוק הזה והלא אף במלאכה שמרדו של איש קשה משל אשה לפי שהוא מונע ממנה חייה דינה כן. ובירושלמי נמי פירש ר"י בר' חנינא מרד דמתני' בכל ז' מלאכות שלה ובג' שלו וח"ו לשנות שיטת הגאונים ז"ל בהלכה פשוטה ומסכמת בחבורי כולם ז"ל אבל שאלת הרב ז"ל שאמר היאך יתכן שיהא הוא זונה ומפרנסה ולא תהא אופה ומבשלה ומניקה נ"ל שיש טעם בזה לרב הונא שאין פוחתין מסך הזה ז' דינרין בשבת ולא מפסידין כל כתובתה בארבע שבתות של הכרזה אבל שמין כמה המלאכות האלו שוות לבעל ומגבין לו משלם כלומר שוכרין שמש לשמשו ומניקה להניק את בנה וחוזר וגובה ממנה בב"ד שיורדין לנכסי מלוג שלה או לצאן ברזל ומוכרין או פוחתין מהן לבעל בטובת הנאה כמו דמי מלאכות הללו כדין האשה שחבלה בבעלה או באחרים או שנתחייבה להם בכלום וכן הוא פוחת ממזונות שנותן לה בכדי דמי מלאכה שמורדת בה ואם מרדה בכולן אינו זן כלל וגובה המותר משלה כמו שפירשתי דהני מלאכות דבר שבממון הן שחייבו אותה חכמים אצל הבעל ואינן מתנאי אישות שלא יהא בתשלומין אלא משלמת מה שעליה כדין כל דבר שבממון שהרי אם הכניסה לו שפחות יושבת בקתדרא ואפשר שב"ד היו משמתין עליה שתעשה כדין מאן דלא ציית דינא וכן מצינן למקצת ראשונים. ולר"י בר חנינא אין שמין אלא קונסין כדין מורדת לפחות או להפסיד בארבע שבתות ואי קשיא והא תניא וכן היא שנדרה שלא תארוג בגדים נאים לבנה תצא בלא כתובה התם כיון דנדרה מיד נמי יוצאה בלא כתובה שא"א באשה נדרנית שמשאיתו בנדריה שם רע בשכנותיו ועוד שא"א בתשלומין שאין כאן דין ממון וכ"מ ששינוי כפייה באשה כגון אינו כופה לעמוד לפני אביו אבל כופה ליתן תבן לפני בהמתו וכגון אין רשאי לכופך את אשתו להיות כוחלת ולהיות פוקסת

בכולן אינו אלא כפיית הבעל בעצמו שהוא כופה בדברים ובמזונות וכיוצא בעשוי הזה. וכ"מ שיש בו דין ממון אם בא לב"ד גובין ממנה כמו שפירשתי לא שיכתבו עליה איגרת מרד מפני שאינה נותנת תבן לפני בקרו ותפסיד כתובתה בארבע שבתות וזה ששנו בברייתא בפ' אף על פי וב"ה אומרים כופה ומניקתו יכולני לפרש לענין הכפייה שהזכרנו אלא שאין עיקר הלשון משמש כאן כפייה ועשוי ממש ולא בא לומר אלא שאין הנדר צריך הפרה כלל והוא אומר לה טלי והניקי כענין ששינוי בניירות חומר בנשים מבעבדים שהאיש כופה את עבדו ואינו כופה את אשתו כלומר שאין נדרי אשה בטלים אלא בדרך הפרה מופר ליכי ונדרי עבדו דרך כפייה אצ"ל לו מופר לך מותר לך אלא אומר לו טול ואכול טול ושתה ומן הלכה הזה אמרו כופה ומניקתו וכן אמרו הנאת תשמישי עליך כופה ומשמשתו לומר דמשעבדא ליה ואין נדרה צריך הפרה כלל ואין כאן ענין למורדת. ולענין הפסק נמי הסכימו הראשונים לפסוק כרב הונא ורבינו סייע הדבר מסוגיין דאיתמר לקמן היכי דאמי מורדת דכיון דפרישו מרד תשמיש מצערנא ליה ולא פרישו במלאכה כלום ולא אמרו היכי דאמי מורדת ממלאכה אלמא סוגיין כרב הונא ובר מן דין מבעיא דר' חייא בר' יוסף לשמואל נדה בת תשמיש היא ולקמן נמי בעא מיניה מה בין מורד למורדת ואמר לו צא ולמד משוק של זונות דבר אחר זו יצרה מבפנים פירש לו שני טעמים במרד תשמיש ולא פירש במרד של מלאכה כלום וכן השואל לא שאל ולא הקשה ממרד של מלאכה אלמא אינו בדין משנה זו כלל ועוד מסוגיא דשמעתא דאומר איני זן ואיני מפרנס דא"ר יוציא ויתן כתובה ושמאל אמר עד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון כלומר שיהיו יורדין לנכסיו זנין אותה ש"מ שאין דין מורד ומורדת בדבר שבממון. שאפי' בחיי נפש שלה אין לה אלא מגבית ב"ד כ"ש במלאכות קטנות שלה ואפי' רב לא קאמר אלא משום דאין אדם דר עם נחש בכפיפה שא"א לה להתענות עד שתביא לב"ד תדיר ויהיו חייה תלויין לה מנגד הא במלאכה שלה אין זה מרד שתצא בו בלא כתובה ואין הדבר צריך הכרע דכל דלא איתמר הלכה בגמ' לא קנסינן לאיתתא בדידה להפסידה כתובתה אלא משלמת במה שהיא חייבת בדין ולא בקנס כמו שפירשתי ובזה יצא הדין לאמתו. ויש לנו עוד לדקדק על דברי הרב ז"ל בענין ומשהינן ליה תריסר ירחי שתא אגיטא וכבר נכתב הרבה בענין מורדת: